

YENİ YAYINLAR

OSMANLI BELGELERİNDE KAZAN

Avrupa ile Asya arasında geçiş kapılarından biri hükümde olan Orta İdil bölgesi çok eski çağlardan beri Türklerin yerleşim bölgesi olmuştur. M. S. 5. YY.' da devletlerini kuran Bulgar Türklerinin merkezi olan Kazan'ın da içinde bulunduğu bu saha ekonomik, etnik ve stratejik bakımdan devlet kurmak için çok müsait bir bölge olduğundan Kazan Hanlığı'nın kurucusu Uluğ Muhammed Han tarafından devlet merkezi olarak seçilmiştir.

Kazan Hanlığını; Batıda Sura nehri ile sınırlanarak Rusya, Novgorod'un Ruslar'ın eline geçmesi ile kuzeyi de yine Rusya, Doğusunda Sibir Hanlığı, Güneyinde Nogay Ordası, Aşağı İdil'de ise Ejderhan Hanlığı çevrelemekte idi.

1437 yılında kurulan Kazan Hanlığı kısa süre içinde Moskova Rusyası'ndan vergi alacak kadar güçlenmiş, fakat kısa sürede gerek hanlık içindeki istikrarsızlıklar ve gerekse Moskova Rusyası'nın gelişme imkanı bulmasıyla 1552 yılında Rusların hakimiyeti altına girmiştir.

Kazan Hanlığının coğrafi konumu, tabii servet ve topraklarının mümbit ve ticari münasebetler için çok elverişli olmasına karşılık savunma imkanlarından oldukça yoksun bir durumda kalmıştır.

Devrin en güçlü İslam devleti olan Osmanlı Devleti ise bölge hanlıklarından gelen yardım istekleri ve ezeli rakibi İran'a arkadan sarmak suretiyle üstünlük sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği I. Ejderhan Seferi (1569) başarısızlıkla sonuçlanınca beklenen başarıyı sağlayamadan birliklerini geri çekmiş, yalnızca gelişmekte olan Rusya'ya karşı bölgeyle ilgili olduğunu hissettirmekle yetinmiştir.

Önce Kazan'ı ardından da 1556 yılında Asturhan Hanlığı'nı hakimiyeti altına alan Rusya böylece Hazar Denizi'ne ulaşmıştır. Osmanlı Devleti yıkılışına kadar dış politikada karşılaştığı tüm sorunlarda karşısında ya doğrudan doğru-

ya, ya da el altından desteklediği unsurlarla hep Rusya'yı bulmuştur.

Osmanlı Devleti ile Kazan Türkleri arasındaki münasebetler Kazan'ın Rus egemenliğine girmesi ile sona ermemiştir. Osmanlı Devleti, Rus baskısı nedeniyle yurtlarını terk etmek durumunda kalan Kazan Türklerine elindeki imkanları seferber ederek kucak açmış, karşılaştıkları her türlü problemi devletin şanına yakışır şekilde çözüme yoluna gitmiştir. Kazan Türkleri de tarihte kendilerine yeteri as-

keri ve siyasi desteği verememiş olmasına karşılık Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Başenti ve Boğazların işgali düşüncesine şiddetle karşı çıkmış Türkiye ile aralarındaki dini ve ırkî bağlarının önemine dikkat çekmişlerdir.

Kazan Türkleri, 365 yıl süren Rus esaretine rağmen millet olma şuurunu kaybetmemiş bir topluluktur. Bu bilinç çerçevesinde, Osmanlı Devleti'nde Genç Osmanlıların yürütmüş oldukları hürriyet hareketlerini yakından takip etmişlerdir. Yusuf Akçura gibi Kazanlı aydınlar vasıtasıyla da Türkiye Cumhuriyeti'nin temel düşüncelerinden olan Atatürk Milliyetçiliğinin gelişmesi hususunda büyük hizmetler vermişlerdir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün, Kazan Türkleri ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkileri Osmanlı Arşivi belgeleri ışığında aydınlatma düşüncesi ile hazırlanmış olduğu bu çalışmaya esas olan yüz on konu başlığı

altında iki yüz belgede;

Diplomatik, askerî ve siyasi ilişkilerin boyutları,

Kazan Muhacirlerinin iskânı, karşılaşılan problemlerin çözümleri için Osmanlı Devletinin almış olduğu önlemler,

Eğitim için Osmanlı Devleti'ne gelmiş olan Kazanlıların durumları, kendilerine yapılan yardımlar, karşılaştıkları sorunların çözümleri,

Osmanlı coğrafyasına yerleşmiş olan Kazanlılara verilen görevler, nişan berat gibi çeşitli belgelerle yapılan taltifler ile çeşitli görevlere atamalar vb. konular tematik bir sınıflama içerisinde sunulmuş.

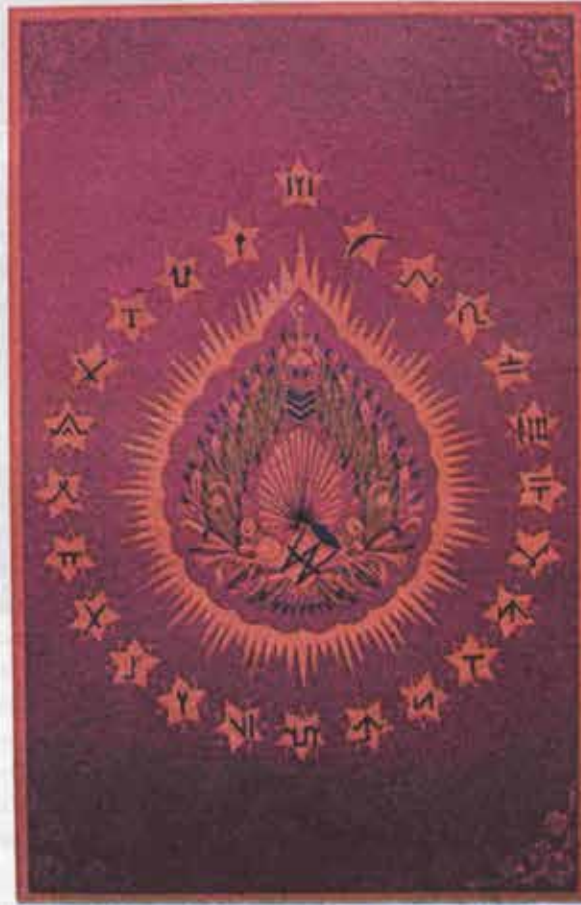
Kitapta ayrıca belge fotokopileri, belge içeriklerinde geçen kişi ve olaylara ait fotoğraflar ve haritalara da yer verilmiş. Ayrıca ayrıntılı bir indeks ilâve edilmiş.

T.C.
Başbakanlık
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Belgelerle Osmanlı-Türkistan İlişkileri

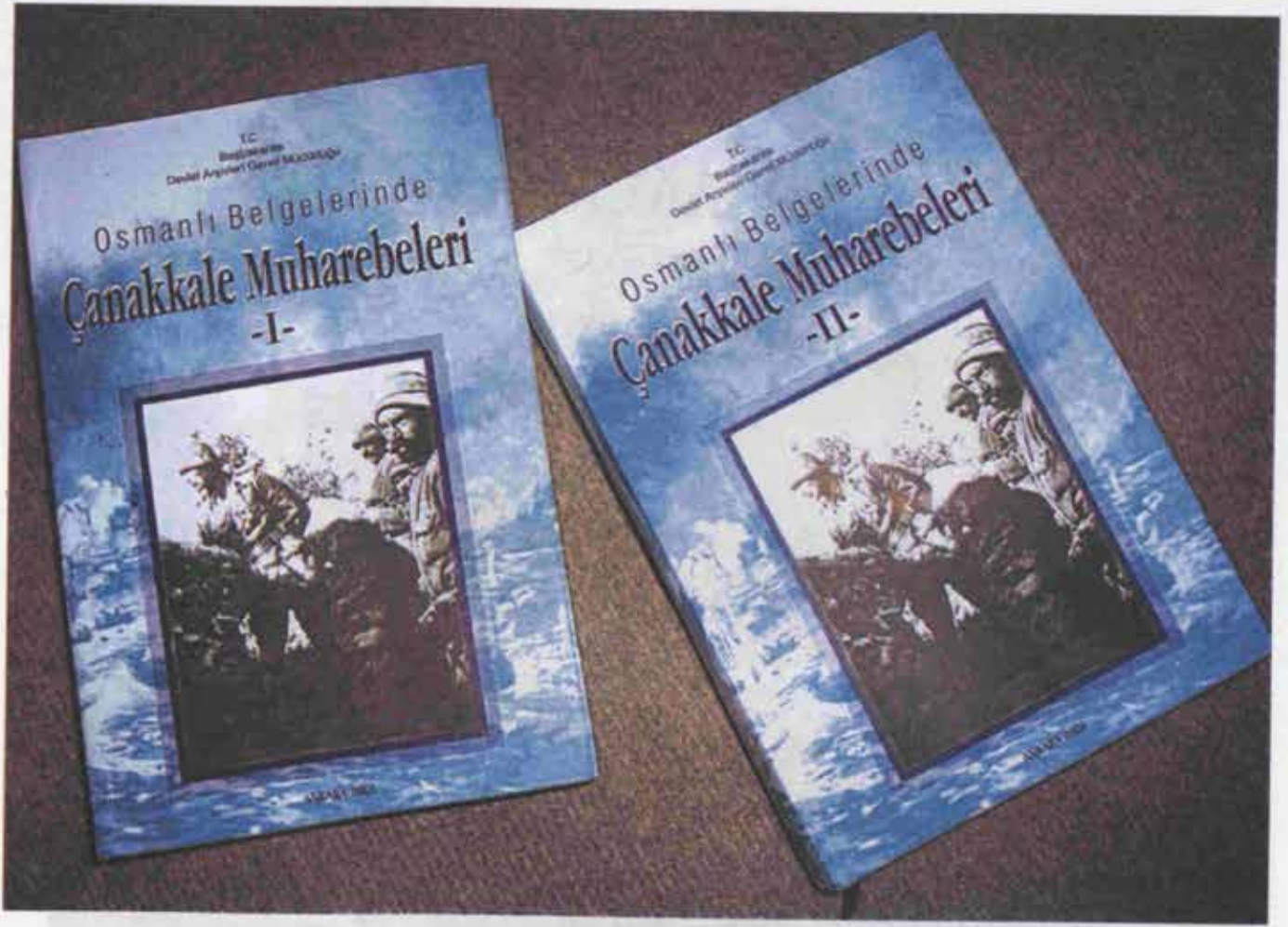
(XVI.-XX. Yüzyıllar)

ANKARA 2004

Belgelerle Osmanlı-Türkistan İlişkileri (XVI.-XX.) Yüzyıllar, Cevat Ekici, Kemal Gurulkan (Editörler), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Yay. No. 70, Ankara 2004, 278 sayfa + 3 Harita. 4-6 Ekim 2004 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te düzenlenen "Türk Uygarlıkları Kongresi" çerçevesinde

Devlet Arşivleri de Osmanlı-Türkistan münasebetleri konulu bir sergi hazırlamıştır. Sergilenen belgelerden yetmişaltısının transkripsiyon ve belge kopyalarından oluşan bu eser Hazar ötesi Türk Dünyası ile köklü geçmişimizdeki münasebetlere bir yönüyle ışık tutmaktadır.

Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I, Muzaffer Albayrak, Mustafa Çakıcı ve ötekiler, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Yay. No. 71, Ankara 2005, 694 sayfa +22 fotoğraf, 6 harita.

Çanakkale Muharebeleri 10 Ağustos 1914-31 Ağustos 1915 tarihleri arasındaki olayları anlatan belgeler ve transkribelerinden oluşmaktadır.

Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri II, Muzaffer Albayrak, Mustafa Çakıcı ve ötekiler, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Yay. No. 73, Ankara 2005, 672 sayfa +5 fotoğraf.

4 Eylül 1915 den Çanakkale muharebelerinin sona erdiği 9 Ocak 1916 tarihine kadarki olayları anlatan belgeler ve transkribelerinden meydana gelen bir eserdir.